

Nuorisovaltuustoselvitys 2022

”Nuorisovaltuustoissa saa ja voi olla kaikki mukana”

Puheenjohtajan alkusanat.....	3
Vamlasin alkusanat.....	4
Johdanto.....	5
Selvityksen toteutus.....	6
Yhteistyö Vamlasin kanssa.....	6
Nuorisovaltuustot.....	7
Nuorisovaltuustojen resurssit.....	9
Vaikuttamisen tuki	10
Vaikuttaminen.....	11
Aloitteet.....	12
Lausunnot.....	13
Lautakunnat.....	14
Kunnanvaltuusto ja -hallitus.....	16
Yhdenvertaisuus.....	17
Yhdenvertaisuustoimenpiteet	19
Erilaiset nuoret nuorisovaltuustotoiminnassa	22
Lopuksi.....	23

© Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. 2022

Miisa Tervala

Nuorisovaltuustoselvitys 2022

www.nuva.fi

Tiedustelut: toimisto@nuva.fi

Yhteistyössä

Puheenjohtajan alkusanat

Hyvät nuorten osallisuuden ystävät!

Edessäsi on jälleen arvokasta tietoa ruohonjuuritason osallisuustyöstä kuluneelta vuodelta 2022. Tänä vuonna olemme viimein päässeet elämään suhteellisen normaalia elämää koronan jälkeen ja se on näkynyt myös nuorisovaltuustotoiminnan piristymisenä. Useissa kunnissa on tehty uusia ennätyksiä ja osallisuutta edistetty suurin harppauksin! Selvityksen pohjana toimineeseen kyselyyn on vastannut suuri määrä sekä nuorisovaltuutettuja että nuorisovaltuustojen ohjaajia ympäri Suomen.

Nuorisovaltuustotoiminnan ytimessä on nuorten aidon osallisuuden toteutuminen kunnissa ja alueilla. Nuorisovaltuuston toimintaedellytykset vaikuttavat merkittäväällä tavalla osallisuuden onnistumiseen kunnassa ja alueella, ja tässä selvityksessä käsiteltävät kokonaisuudet antavat laajan kuvan niiden toteutumisesta.

Jatketaan siis yhdessä sitä hienoa työtä, jota kunnissa ja alueilla ympäri Suomen tehdään. Tavoitteenamme on Suomi, jossa nuorilla on yhdenvertaiset ja laajat mahdollisuudet päästä vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin.

Antoisaa lukuhetkeä!

Nette Rimpioja

puheenjohtaja

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.

Vamlasin alkusanat

Vamlasin tavoitteena on edistää vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja neurovähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksia. Tänä vuonna olemme miettineet yhdessä nuvalaisten kanssa yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden toteutumista ja vahvistamista nuorisovaltuustojen toiminnassa.

Kuntapolitiikassa vammaiset nuoret on perinteisesti nähty lähinnä vammaispalvelujen käyttäjinä, jolloin he ovat jääneet nuorisopoliittisen päätöksenteon ulkopuolelle ja heidän arkeaan ja asioitaan on tarkasteltu muista nuorista erillään vammaisneuvostoissa. Vaikka palvelut ovat tärkeitä arjen mahdollistajia, myös vammaiset nuoret ovat ensisijaisesti tavallisia nuoria omine toiveineen, unelmineen ja kiinnostuksen kohteineen.

Monimuotoisen yhteiskunnan tulee näkyä vahvasti siellä, missä vaikutetaan kaikkien elämään, kuten nuorisovaltuustojen toiminnassa. Eri taustoista tulevien nuorten osallistuminen toimintaan edistää yhdenvertaisuutta ja tuo siihen uusia näkemyksiä ja arjen kokemuksia. Samalla kun se antaa myös vammaisille nuorille mahdollisuuden vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin, nuorisovaltuustoissa kasvaa entistä monimuotoisempia tulevaisuuden vaikuttajia ja päättäjiä. Tämä taas muotoilee osaltaan tulevaisuuden työelämää vastaamaan nopeasti muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin.

Olemme kokeneet yhteiskehittämisen nuorisovaltuustojen kanssa tärkeäksi. Kiitos, että olemme saaneet olla mukana.

Anu Lönnqvist

Pia Vaajakallio

Peppi Santaniemi

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö

Johdanto

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. (myöhemmin Nuva ry) on nyt tehnyt kuudetta kertaa selvityksen nuorisovaltuustojen arjesta, asemasta sekä toimintaedellytyksistä. Selvitys toteutettiin ensimmäistä kertaa vuosina 2013–2014 Osallisuus nyt -hankkeena ja vuonna 2015 Tutkimus nuorten vaikuttajaryhmien nykytilasta ja tulevaisuudesta -hankkeena. Selvitys toteutettiin tuolloin opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän rahoituksen avulla. Tämän jälkeen Nuva ry on tehnyt selvityksen vuosittain asiantuntijan toteuttamana osana Nuva ry jatkuvaa edunvalvontatyötä.

Nuorisovaltuustoselvityksen tavoitteena on kerätä ajantasaista tietoa nuorisovaltuustojen asemasta, vaikutusmahdollisuuksista sekä toimintaedellytyksistä. Selvityksessä pyritään myös tunnistamaan nuorisovaltuustotoiminnassa esiin tulleita osallisuuden haasteita ja etsimään niihin ratkaisuja. Nyt kun nuorisovaltuustoselvitys on toteutettu jo useana vuonna, antaa se myös arvokasta tietoa nuorten vaikuttamismahdollisuuksien kehittymisestä.

Tällä kertaa Nuorisovaltuustoselvitys toteutettiin yhdessä Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö Vamlasin kanssa. Tavoitteena oli selvittää, miten vammaiset, neurovähemmistöihin kuuluvat ja pitkäaikaissairaat nuoret näkyvät nuorisovaltuustojen toiminnassa. Samalla haluttiin selvittää nuorisovaltuustojen yhdenvertaisuutta ja esteettömyyttä sekä nuorisovaltuutettujen ja nuvaohjaajien ajatuksia näistä molemmista. Yhdenvertaisuuskysymykset ovat läsnä Nuva ry:n päivittäisessä toiminnassa, ja tämän selvityksen avulla luotiin dataa työn tueksi.

Valtakunnallisen edunvalvontajärjestön on tärkeää tietää, minkälainen tilanne nuorisovaltuustokentällä on, minkälaisia ajatuksia toimijoilla on ja missä asioissa on kehitettävää. Selvitys toimii tässä tärkeänä työkaluna sekä tiedonlähteenä myös muille tahoille ja toimijoille, jotka haluavat edistää nuorten osallisuutta.

Miisa Tervala

Edunvalvonnan asiantuntija

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.

Selvityksen toteutus

Nuorisovaltuustoselvityksen kysely toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena Webropol-alustalla, ja kysely oli auki 4.4.–27.9.2022. Kyselylomake lähetettiin Manner-Suomen nuorisovaltuustojen ohjaajille sekä puheenjohtajille niiltä osin, kun sähköpostiosoitteita oli julkisesti saatavilla. Kysely toteutettiin kaksikielisesti suomeksi ja ruotsiksi. Vastaajat pääsivät heti kyselyn alussa valitsemaan, kummalla kielellä he haluavat vastata kyselyyn. Vastaajista 198 vastasi suomeksi ja 7 ruotsiksi. Tässä selvityksessä eri kielillä annetut vastaukset on yhdistetty ja otettu huomioon tasavertaisina vastauksina.

Kyselylomake on jaettu myös vastaajan roolin perusteella. Kyselyn alussa vastaajat ovat ilmoittaneet, ovatko he nuvaohjaajia vai nuorisovaltuutettuja. Vastauksen perusteella kyselystä on avautunut kummallekin yksilöidyt osiot. Kyselyn vastaajista 95 oli nuvaohjaajia ja 103 nuorisovaltuutettuja. Nuvaohjaajille suunnatussa osiossa oli 21 kysymystä ja lisäksi täydentäviä avovastauksia. Nuorisovaltuutetuille suunnatussa osiossa kysyttiin 18 kysymystä ja lisäksi täydentäviä kysymyksiä ja avovastauksia. Molemmissa osioissa kysyttiin kolme taustakysymystä vastaajasta.

Yhteenlaskettu vastaajamäärä jäi varsin matalaksi verrattuna vastaajapotentiaaliin. Kysely lähetettiin kaikkiin manner-Suomen 293:een kuntaan. Vastaajista nuorisovaltuutettuja oli 103 kunnasta ja nuvaohjaajia 95 kunnasta. Määrä on myös tippunut edellisestä vuodesta. Vastausaikaa jouduttiin pidentämään riittävän otannan varmistamiseksi. Otanta oli lopulta kuitenkin tarpeeksi laaja ja monipuolinen, jotta selvityksestä saa yleiskuvan nuorisovaltuustokentän tilanteesta.

Yhteistyö Vamlasin kanssa

Tämä nuorisovaltuustoselvitys on selvityksistä ensimmäinen, joka on toteutettu yhteistyössä toisen järjestön kanssa. Yhteistyökumppanina selvityksessä toimi Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö Vamlas. Yhteistyö nuorisovaltuustoselvityksessä lähti liikkeelle tarpeesta saada tietoa nuorisovaltuustojen saavutettavuudesta, yhdenvertaisuudesta ja näihin liittyvistä konkreettisista toimenpiteistä, mitä nuorisovaltuustoissa tehdään. Nuorisovaltuustojen laaja

edustavuus ja saavutettavuus ovat ajankohtaisia teemoja Nuva ry:n toiminnassa, joten näiden teemojen tueksi tarvittiin dataa.

Nuva ry on aikaisemminkin tehnyt yhteistyötä Vamlasin kanssa, joten yhteistyö myös nuorisovaltuustoselvityksessä oli luonteva vaihtoehto. Nuva ry:ssä koettiin, että tarvittiin vammaisiin nuoriin liittyvää asiantuntemusta oman järjestön ulkopuolelta varmistamaan, että selvityksestä tulee mahdollisimman laadukas ja tarkoituksenmukainen. Vamlas olikin mukana prosessin alusta lähtien, suunnittelemassa selvityksen kysymyksiä ja miettimässä kokonaisuutta. Vamlasin toimijoilla on näkemystä vammaisten nuorten vaikuttamistoiminnasta etenkin kuntien vammaisneuvostojen kautta, joilla on samankaltainen asema kuin nuorisovaltuustoilla. Myös tältä kannalta yhteistyö juuri Vamlasin kanssa palveli Nuva ry:n tarpeita.

Nuorisovaltuustot

Vuonna 2015 toteutettiin kuntalain uudistus, jonka myötä Suomen jokaisessa kunnassa tulisi olla nuorisovaltuusto tai muu nuorten vaikuttajaryhmä, joko kunnan omana toimielimenä tai yhteistyössä toisten kuntien kanssa. Nuorisovaltuustoista määrätään kuntalaissa seuraavasti:

“Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä (nuorisovaltuusto) ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuusto voi olla useamman kunnan yhteinen.”

Nuorisovaltuustoja oli laajalti jo ennen niiden lakisääteistämistä, mutta lakiuudistus on vahvistanut nuorisovaltuustojen ja muiden nuorten vaikuttajaryhmien asemaa.

Lakisääteistäminen ei kuitenkaan ole johtanut lain täydelliseen toteuttamiseen, vaan Suomessa on edelleen kuntia, joissa nuorten vaikuttajaryhmää ei ole joko ollenkaan tai toiminta on niin epäaktiivista, että se ei täytä tarkoitustaan.

Nuorisovaltuustojen toiminta on hyvin vaihtelevaa eri kunnissa. Nuorisovaltuuston toiminta perustuu esimerkiksi sen budjettiin, työntekijäresurssiin sekä niihin kuulemisen keinoihin, jotka

kunnassa on nuorisovaltuustolle myönnetty. Kuntalaki määrittelee nuorisovaltuuston kuulemisesta seuraavasti:

“Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Nuorisovaltuusto tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa.”

Laki on kuitenkin hyvin tulkinnanvarainen ja se jättää paikalliselle hallinnolle liikkumavaraa siitä, minkälaisissa tilanteissa nuorisovaltuustoa kuullaan ja millä menetelmillä. On myös tarpeellista kyseenalaistaa, tehdäänkö kunnissa mitään sellaisia päätöksiä, jotka eivät täytä lain määritelmää eli eivät olisi nuorten kannalta merkittäviä.

Vuoden 2023 alussa voimaan astuvan sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutoksen myötä Suomeen perustetaan 21 hyvinvointialuetta. Laissa hyvinvointialueista on säädetty nuorisovaltuustoista, jotka ovat lakisääteisiä nuorten vaikuttajaelimiä kaikilla hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimistä on säädetty seuraavasti:

“Aluehallituksen on asetettava nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi hyvinvointialueen nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä, ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamiseksi hyvinvointialueen vanhusneuvosto sekä vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi hyvinvointialueen vammaisneuvosto. Vaikuttamistoimielinten jäsenet valitaan hyvinvointialueen kunnissa toimivien vastaavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valitaan vähintään yksi edustaja. Lisäksi vaikuttamistoimielimiin voidaan valita muita henkilöitä. Aluehallituksen on huolehdittava vaikuttamistoimielinten toimintaedellytyksistä.”

Laissa todetaan, että hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten jäsenet valitaan sen alueen kunnissa toimivien vastaavien toimielinten jäsenistä. Kuntien nuorisovaltuustojen toimivuus ja

aktiivisuus tulee siis vastaisuudessaan vaikuttamaan myös hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen toimintaan. Tätä selvitystä tehtäessä osa hyvinvointialueiden nuorisovaltuustoista ovat jo järjestäytyneet, mutta vasta vuonna 2023 pääsemme näkemään, miten toiminta todellisuudessa lähtee käyntiin.

Nuorisovaltuustojen resurssit

Nuorisovaltuustojen resursseista puhuttaessa on tärkeää ymmärtää, että nuorisovaltuustot toimivat Suomen yli 300 kunnassa, joissa on kussakin käytettävissä erilaisia resursseja. Eri kokoisissa kunnissa on myös eri määrä nuoria, joten myös nuorisovaltuustojen resurssien tarve vaihtelee kunnittain.

Nuorisovaltuustot tarvitsevat toimintansa ylläpitämiseen rahaa aivan kuten mikä tahansa muukin kunnan toimielin. Selvityksen vastaajista 92 prosenttia kertoi, että nuorisovaltuustolla on kunnassa oma budjettinsa. Summat vaihtelivat kuitenkin rajusti. Ilmoitetut budjetit vaihtelivat sadoista euroista yli 20 000 euroon vuodessa. Ilmoitettujen budjettien keskiarvo oli noin 4000 euroa vuodessa. Vastauksista ei selvinnyt, sisältyykö budjettiin myös nuorisovaltuutettujen kokouspalkkiot. Vastaajista kahdeksan prosenttia kertoi, että kunnassa ei ole nuorisovaltuustolle erillistä budjettia. Tällaisissa tapauksissa nuorisovaltuuston toimintaa hoidetaan joko ilman resursseja, tai sitten budjetti on sisällytetty kunnan muihin menoihin.

Nuorisovaltuustoista osa maksaa nuorille kokouspalkkiota kokouksiin osallistumisesta. Selvityksen vastaajista 79 prosenttia kertoi, että omassa nuorisovaltuustossa maksetaan kokouspalkkioita. Kokouspalkkiot ovat siis laajasti käytössä, mutta niiden määrät vaihtelevat suuresti. Avokysymyksessä kysyttiin, kuinka paljon palkkioita maksettiin. Vastaukset vaihtelivat 10 ja 80 euron välillä. Keskimäärin maksettava summa on noin 35 euroa kokoukselta.

Taloudellisten resurssien lisäksi nuorisovaltuustot tarvitsevat aikuisten tukea toiminnassaan. Jokaisessa kunnassa tulisi olla työntekijä, jonka vastuualueeseen kuuluu nuorisovaltuustotoiminnan tukeminen. Työntekijäresursseja on kunnissa hyvin vaihtelevasti, ja myös työnimikkeet ovat monipuolisia. Yleisimpinä nimikkeinä nuorisovaltuustoista vastaavat nuoriso-ohjaajat, vapaa-ajan ohjaajat ja nuorisotyöntekijät. Selvityksen mukaan joissain kunnissa nuorisovaltuustoa tukee täysipäiväinen ohjaaja, mutta useimmissa paikoissa resurssi

on lähempänä muutamaa tuntia viikossa. Vastauksissa tuli esiin myös vaihteleva tarve työntekijän työajalle.

Vaikuttamisen tuki

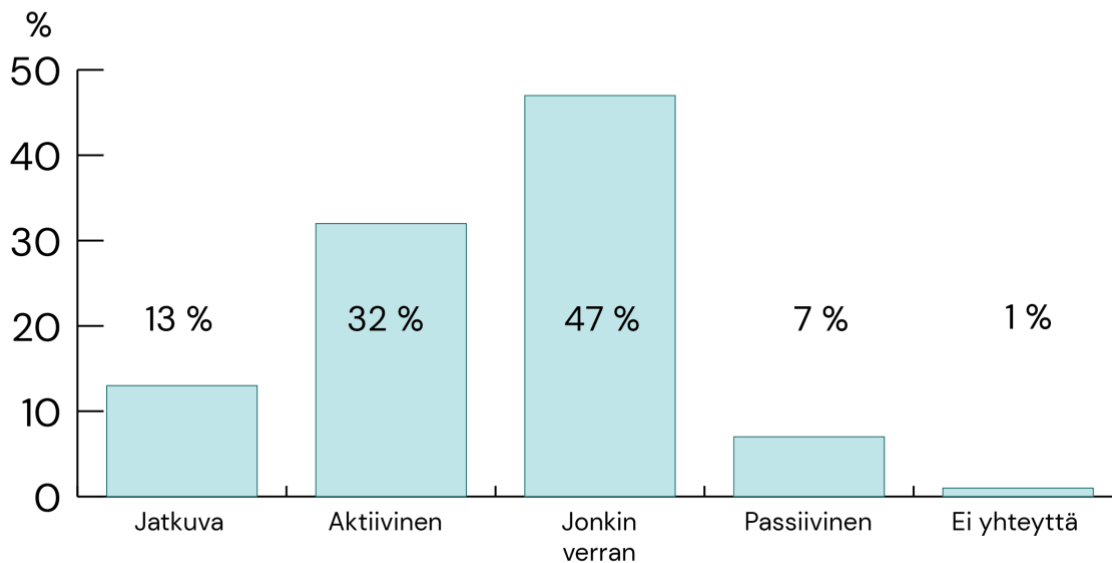
Nuva ry suosittelee kaikille kunnille valtuusto- tai lautakuntakummijärjestelmää, jossa nuorisovaltuuston tukena toimii ohjaajan lisäksi paikallinen valtuutettu. Kummivaltuutetun tehtävä on käydä yhdessä esityslistaa läpi, tukea puheenvuorojen muodostamisessa tai auttaa hahmottamaan kokouksien käytäntöjä. Järjestelmä ei ole kuitenkaan kovin laajassa käytössä. Vastaajista 53 prosenttia kertoo, että kummijärjestelmää ei ole käytössä. Vain 16 prosenttia kertoi että kummijärjestelmä on sekä valtuustossa että lautakunnissa, ja 31 prosenttia kertoi että järjestelmä on käytössä vain toisessa näistä. Kummijärjestelmän käyttöönotto sujuvoittaa nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ja on nuorille myös arvokas resurssi.

Kunnallisessa päätöksenteossa käytettävä kieli voi joskus olla monimutkaista, ja vaikeuttaa vaikuttamista etenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla. Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin, kokevatko he päätöksenteossa käytettävän kielen ymmärrettäväksi. Vastaajista 67 prosenttia sanoo, että kieli vaatii perehtymistä mutta on sen jälkeen ymmärrettävää. Vastaajista 33 prosentin mielestä käytettävä kieli on selkeää. Kukaan vastaajista ei ollut sitä mieltä, että kieli on liian vaikeaa. Jatkokysymyksessä kysyttiin, saako nuorisovaltuusto riittävästi tukea sellaisissa tilanteissa, kun kieli on vaikeaa. Vastaajista enemmistö (42 prosenttia) kertoo, että kyllä, tukea on saanut nuvaohjaajalta. Vastaajista 21 prosenttia on saanut tukea toiselta nuorisovaltuutetulta ja 17 prosenttia muulta aikuiselta, kuten valtuustokummilta. Vastaajista 20 prosenttia on sitä mieltä, että nuorisovaltuusto ei ole saanut riittävästi tukea kielen ymmärtämiseksi. Ymmärrettävän kielen käyttäminen on saavutettavuuskysymys. Nuorisovaltuutetuille tulisi olla aina tarjolla tukea kielen ymmärtämiseen, tulee se tuki sitten nuvaohjaajalta tai valtuustokummilta. Saavutettavan kielen käyttämistä tulisi tavoitella kaikessa julkisessa päätöksenteossa, sillä vaikeasti ymmärrettävän kielen käyttäminen voi olla este osallisuudelle.

Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin myös, kuinka aktiivinen yhteys heillä ylipäätään on kunnan päättäjiin ja virkamiehiin. Vain 13 prosenttia vastaajista kertoi, että yhteys on jatkuva. Kuitenkin

32 prosenttia on vastannut, että yhteys on aktiivinen. Enemmistö, eli 47 prosenttia, kertoo yhteyttä pidettävän jonkin verran. Vastaajista kahdeksan prosenttia kertoo yhteyden olevan passiivinen tai olematon. Aktiivinen yhteydenpito varmistaa, että nuorisovaltuusto on ajan tasalla päätöksenteosta ja pääsee vaikuttamaan niihin asioihin mihin heidän näkökulmaansa tarvitaan.

Kuinka aktiivinen yhteys teillä on kunnan päättäjiin ja virkamiehiin?

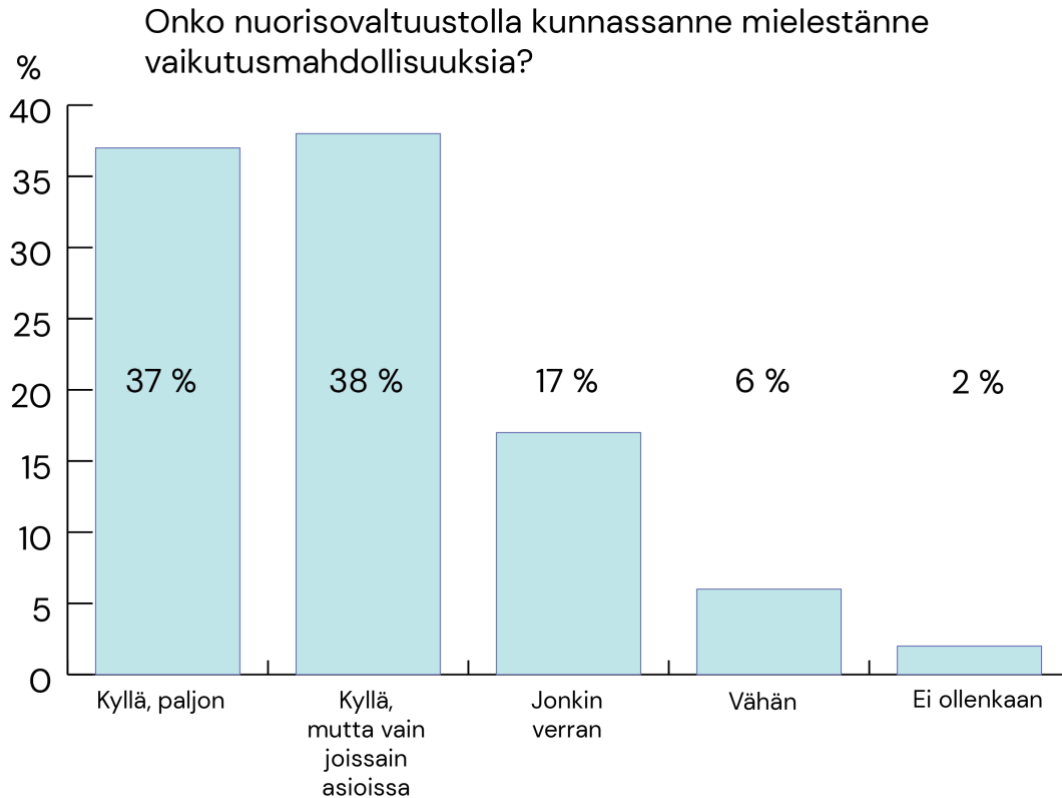
Vaikuttaminen

“Viimeisimmän vuoden aikana suurin energia on mennyt nuvan oman aseman parantamiseen kunnassa, jonka vuoksi ulospäin suuntautuva toiminta ja vuoropuhelu kunnan muiden nuorten kanssa on jäänyt sen jalkoihin.”

Nuorisovaltuustojen keskeisin tehtävä on vaikuttaa. Nuorisovaltuusto on nuorten vaikuttamisen toimielin, jonka merkitys on tuottaa hyötyä sekä kunnalle että siellä asuville nuorille. Kunnat saavat nuorisovaltuutetuilta tärkeitä näkökulmia, jotka varmistavat laadukkaan ja oikeudenmukaisen päätöksenteon nuoria koskevissa asioissa. Nuorisovaltuustotoimintaan osallistuvat nuoret taas saavat lakisääteisen, taatun paikan vaikuttaa sekä myös osallisuuden kokemuksen toiminnasta.

Vaikuttaminen tahtoo kuitenkin jäädä joissain kunnissa sivuun, kun nuorisovaltuustot joutuvat käyttämään resursseja oman toimintakykynsä varmistamiseksi. Vaikuttamismahdollisuuksia on hyvin vaihtelevasti, sillä laki nuorisovaltuustoista jättää paljon tulkinnanvaraa siihen, mihin nuorisovaltuustojen pitäisi oikeastaan pystyä vaikuttamaan ja millä keinoilla.

Vaikuttamismahdollisuudet jäävät siis paikallisten päättäjien määriteltäviksi, joka osaltaan aiheuttaa nuorten mahdollisuuksien alueellista eriarvoistumista.

Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin suoraan, onko heillä mielestään vaikuttamismahdollisuuksia kunnassaan. Vastaajista 37 prosenttia vastasi kyllä, paljon. Lähes sama osuus, 38 prosenttia, vastasi kyllä, mutta vain joissain asioissa. Vastaajista 17 prosenttia oli sitä mieltä, että mahdollisuuksia on jonkin verran. Vastaajista kuusi prosenttia kertoi, että vaikuttamismahdollisuuksia on vähän, ja kahden prosentin mukaan ei ollenkaan.

Nuorisovaltuustoista siis suurimmalla osalla on hyvät tai keskinkertaiset mahdollisuudet vaikuttaa kunnassaan.

Aloitteet

Selvityksessä kysyttiin, kuinka monta aloitetta nuorisovaltuusto on tehnyt viimeisen 12 kuukauden aikana. Yhden tai kaksi aloitetta kertoo tehneensä puolet vastaajista. Vastaajista 35

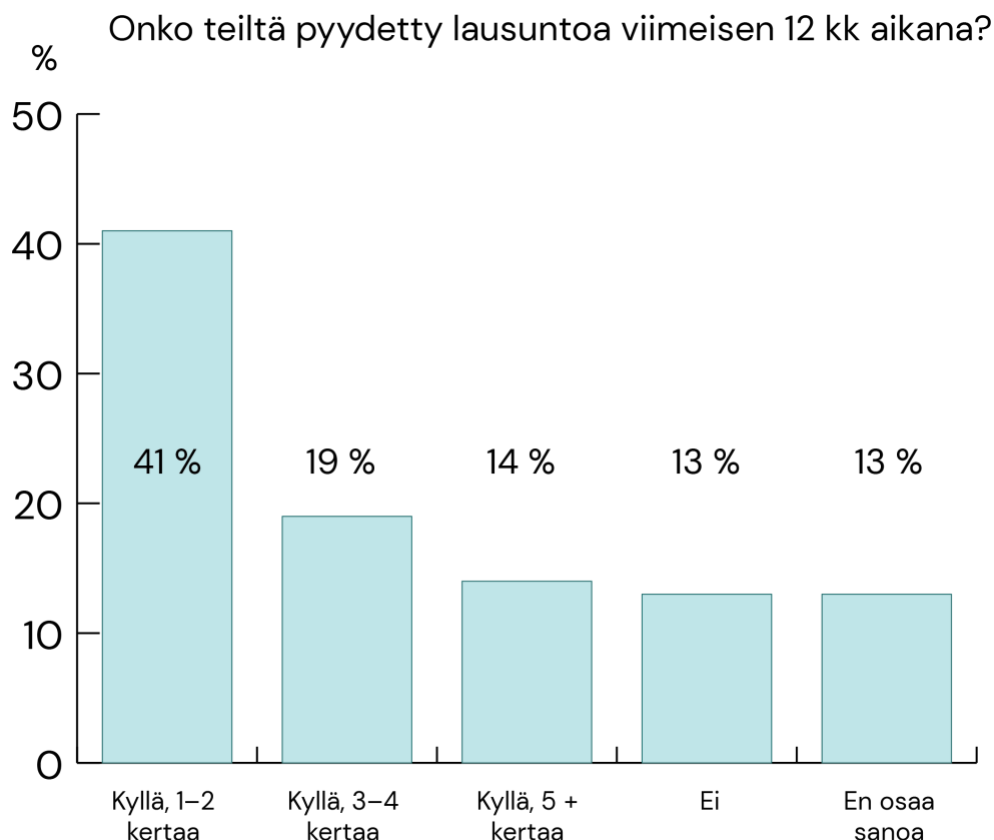
prosenttia kertoi, että oma nuorisovaltuusto ei ole viimeisen vuoden aikana tehnyt yhtäkään aloitetta. Vain noin kaksi prosenttia vastaajista kertoo, että nuorisovaltuusto on tehnyt yli viisi aloitetta.

Aloitteita tehneistä 58 prosenttia kertoo tehneensä ne käyttäen suoraa aloiteoikeutta kunnanvaltuustoon, kun taas 29 prosenttia on tehnyt aloitteita valtuutetun kautta. Kuntalaisaloitetta on käyttänyt seitsemän prosenttia ja muuta keinoa kuusi prosenttia. Nuva ry. suosittelee suoran aloiteoikeuden käyttöönottoa kaikissa kunnissa. Esimerkiksi kuntalaisaloite on vaikuttamisen keinona tarkoitettu sellaisille henkilöille ja ryhmille, jotka eivät ole muilla tavoilla mukana kunnan päätöksenteossa. Nuorisovaltuusto on kunnan oma lakisääteinen toimielin, joten sillä tulisi olla suurempi yhteys eli suora aloiteoikeus kunnanvaltuustoon. Lisäksi kuntalaisaloitteissa on aina riski, että aloite jää viranhaltijan pöydälle, kun taas valtuustoaloitteet käsitellään aina. Suora aloiteoikeus kannustaa nuorisovaltuustoja myös omaan aktiivisuuteen ja antaa sen viestin, että nuorisovaltuuston ääni halutaan kuulla.

Lisäksi selvityksessä kysyttiin, onko aloitteiden käsittelyprosessi selkeä. Vastanneista vain noin puolet kokee, että aloitteiden käsittelyprosessi on selkeä. Vastaajista 31 prosenttia kertoo, että prosessi ei ole ollut selkeä, mutta nuorisovaltuusto on itse selvittänyt aloitteen tilannetta. Vastaajista 14 prosenttia kertoo, että aloitteiden prosessi ei ole selkeä mutta sitä ei myöskään ole pyritty itse selvittämään. Nuorisovaltuustojen on vaikea vaikuttaa, mikäli vaikuttamisen keinot, niiden prosessit ja käytännöt eivät ole nuorille selkeitä. Nuorille kunnan nelivuotinen valtuustokausi on pitkä aika, ja omien aloitteiden jääminen pyörimään päätösprosessiin voi olla hyvin lannistava kokemus. Nuorten osallisuuden varmistamiseksi päätöksentekoprosesseja tulisi avata aloitteen jättäjille, ja aloitteen etenemisestä tulisi tarjota tietoa myös ilman aloitteen jättäjän omaa aktiivisuutta.

Lausunnot

Nuorisovaltuustolta on myös mahdollista pyytää lausuntoa, jos esimerkiksi viranhaltija tai lautakunta näkee sille tarvetta. Lausunnon pyytäminen on suora tapa osallistaa nuorisovaltuustoa ja käyttää heidän asiantuntemustaan ilman, että nuorisovaltuuston tarvitsee itse erikseen pyytää siihen mahdollisuutta.

Valitettavasti lausuntopyynnön mahdollisuutta hyödynnetään hyvin epäaktiivisesti. Vastaajista 41 prosenttia kertoo, että viimeisen vuoden aikana nuorisovaltuuston lausuntoa on pyydetty 1–2 kertaa, 19 prosentilta lausuntoja on pyydetty 3–4 kertaa ja 14 prosentilta yli viisi kertaa. Vastaajista 13 prosenttia kertoo, että lausuntoa ei ole pyydetty kertaakaan. Nuorisovaltuustoa tulisi osallistaa kaikkeen päätöksentekoon, joka koskee nuoria. Tällaisia päätöksiä tehdään suurimmassa osassa kunnista useammin kuin kerran tai kaksi vuodessa, joten lausuntopyynnön mahdollisuutta ei ole selkeästi hyödynnetty niin paljoa, kuin olisi ollut tarpeenmukaista.

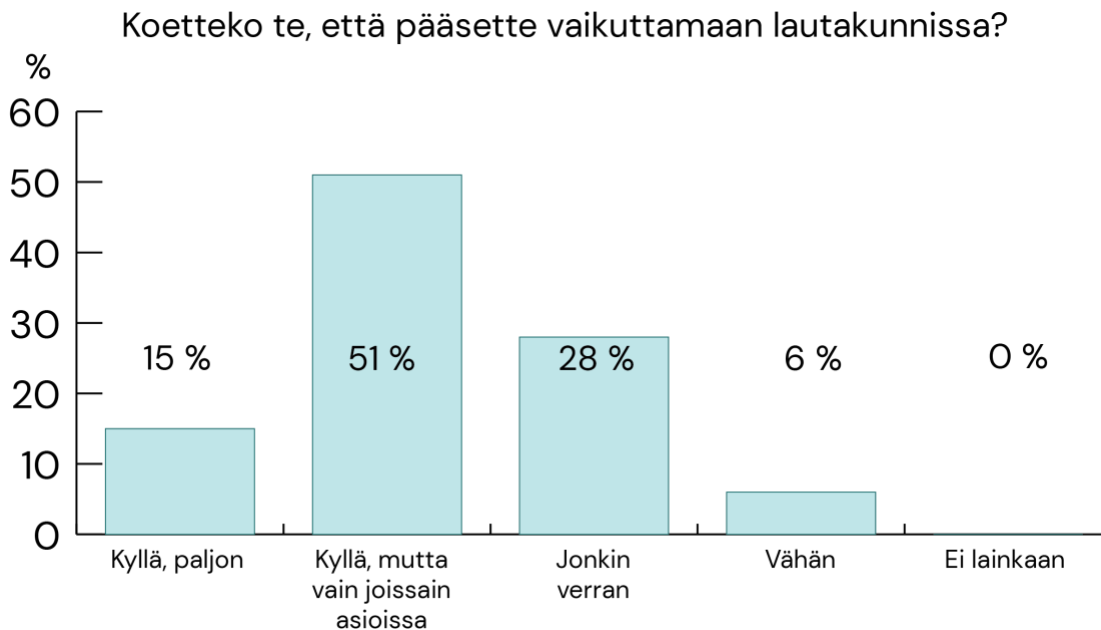
Lautakunnat

Lautakuntiin osallistumalla nuorisovaltuutetut pääsevät vaikuttamaan valtuustojen päätöksiin jo varhaisessa vaiheessa. Vastaajista 82 prosenttia kertoo, että nuorisovaltuustolla on edustusta lautakunnissa, 10 prosenttia kertoo että edustusta on poislukien tietyt lautakunnat, ja kahdeksan prosenttia kertoo että nuorisovaltuustolla ei ole lautakuntaedustusta lainkaan. Nuorisovaltuustojen lautakuntaedustukset ovat siis laajalti yleistynyt käytäntö. Lautakuntien kokouksiin nuorisovaltuutetuista 83 prosenttia kertoo valmistautuvansa yksin. Vastaajista 25

prosenttia kertoo, että kokouksiin valmistaudutaan nuorisovaltuuston kokouksissa, ja 26 prosenttia kertoo, että kokouksiin valmistaudutaan sähköisissä viestimissä.

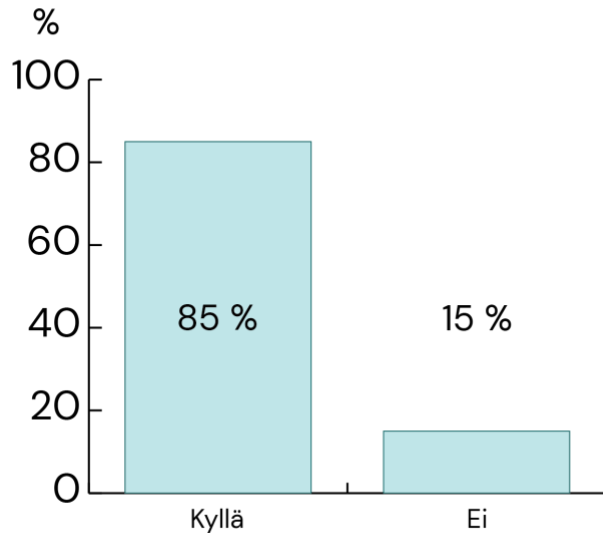
Nuorisovaltuutettuja valitaan lautakuntiin eri menetelmillä. Vastaajista 58 prosenttia kertoo, että edustajat valitaan nuorisovaltuuston kokouksessa vapaaehtoisista. 33 prosenttia kertoo, että edustajat valitaan yleensä vaaleilla. Vain kahdella prosentilla nuorisovaltuustoista on käytössä kiertävä järjestelmä, jossa lautakuntien kokouksiin osallistuu aina eri henkilöitä kauden aikana.

Nuorisovaltuustoilla on siis paljon paikkoja kuntien lautakunnissa, mutta pääseekö siellä myös vaikuttamaan? Vastaajista 15 prosenttia kertoo, että lautakunnassa pääsee vaikuttamaan paljon, ja 51 prosenttia kertoo, että vaikuttamaan pääsee jonkin verran. Vastaajista 34 prosenttia kokee, että vaikuttamaan pääsee vain jotenkuten tai harvoin. Vastaajista yksikään ei kuitenkaan koe, että vaikuttamaan ei pääsisi koskaan.

Kunnanvaltuusto ja -hallitus

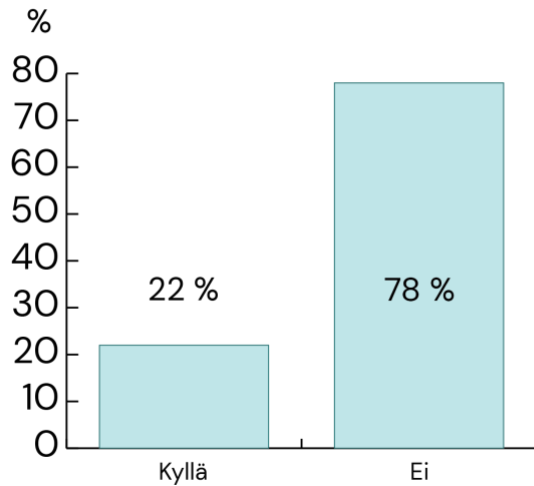
Onko teillä puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuustoon?

Nuorisovaltuuston puhe- ja läsnäolo-oikeudesta kunnanvaltuustoissa on tullut jo yleinen käytäntö. Vastaajista vain 15 prosenttia kertoo, että nuorisovaltuustolla ei ole puhe- ja läsnäolo-oikeutta kunnanvaltuustoon. Nuorisovaltuustotoiminnan ja nuorten mahdollisuuksien tasavertaisamisen kannalta olisi kuitenkin tärkeää saada myös loppuihin kunnanvaltuustoihin nuorisovaltuustojen puhe- ja läsnäolo-oikeudet. Nuva ry ajaa näiden puhe- ja läsnäolo-oikeuksien kirjaamista kuntalakiin, jotta nuorille voitaisiin taata vaikuttamismahdollisuuksien alueellinen tasavertaisuus.

Vastaajista suurin osa eli 61 prosenttia kertoo, että valtuuston kokouksiin valmistaudutaan itsenäisesti. Vastaajista 29 prosenttia valmistautuu valtuuston kokouksiin nuorisovaltuuston kokouksissa, ja 23 prosenttia valmistautuu sähköisiä viestintäkanavia hyödyntäen.

Onko teillä puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanhallituksessa?

“Kunnanhallituksen kokouksia on noin kahden viikon välein. Pykälä pykälältä asiat läpi. Minä saan sanoa asioihin nuorten mielipiteen.”

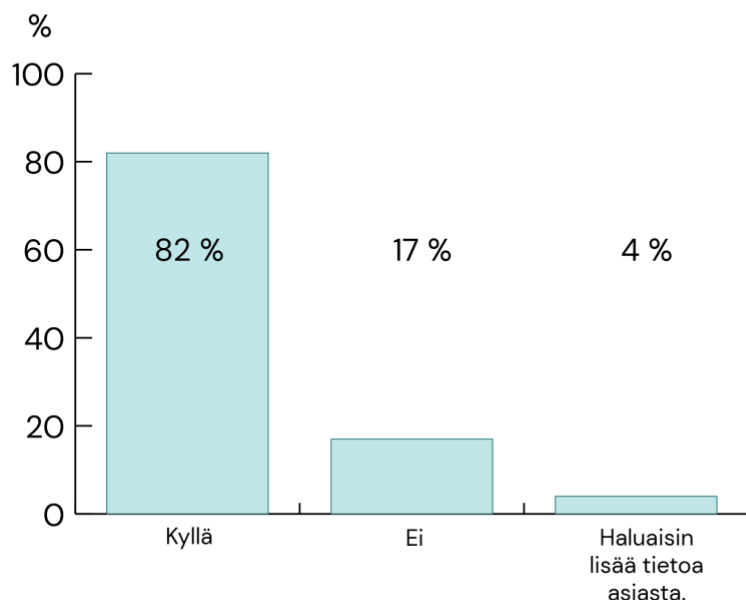
Kunnanhallitukseen nuorisovaltuustoilla ei ole yhtä kattavaa pääsyä. Puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanhallitukseen on vain 22 prosentilla nuorisovaltuustoista. Osa nuorisovaltuustoista on saanut oikeutensa omalla aloitteella, ja osalle nuorisovaltuustoista pyyntö on tullut kunnanhallitukselta. Osalla oikeus osallistua kaupunginhallituksen kokouksiin on ollut niin kauan, että sen alkuperästä ei ole enää tietoa. Kunnanhallituksen puhe- ja läsnäolo-oikeudesta puhuttaessa tulee selkeästi esiin se, että nuorten vaikuttamismahdollisuudet ovat hyvin riippuvaisia kunnasta ja kunnan käytänteistä, tai jopa yksittäisten ihmisten teoista.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus nostettiin vuoden 2022 nuorisovaltuustoselvityksen keskeiseksi teemaksi. Aihe on ollut esillä Nuva ry:ssä ja se on nostettu toiminnan kehittämisen keskiöön. Yhteistyö Vamlasin kanssa nosti yhdenvertaisuuden myös nuorisovaltuustoselvityksen teemoihin.

Nuorisovaltuustuilta kysyttiin, onko heidän omassa nuorisovaltuustossaan keskusteltu yhdenvertaisuusasioista, kuten saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Vastaajista 82 prosenttia vastasi kyllä, vain 17 prosenttia ei ja neljä prosenttia vastaajista haluaisi lisätietoa asiasta. Merkittävä enemmistö nuorisovaltuustoista on siis tietoisia yhdenvertaisuusteemoista, ja ne ovat olleen keskustelun aiheena toiminnassa.

Onko nuvassa keskusteltu yhdenvertaisuusasioista, esimerkiksi saavutettavuudesta ja esteettömyydestä? (Yhdenvertaisuus tarkoittaa syrjimättömyyttä ja kaikille samanarvoisia / oikeudenmukaisia mahdollisuuksia osallistua toimintaan.)

Lisäksi nuorisovaltuustoilta kysyttiin, missä yhteydessä yhdenvertaisuuden teemat ovat nousseet esiin. Vastaajista 74 prosenttia vastasi kokouksia järjestäessä, 66 prosenttia tapahtumia järjestäessä ja 42 prosenttia viestinnässä. Yhdenvertaisuusteemat ovat siis näkyneet monilla nuorisovaltuustotoiminnan osa-alueilla, ja niistä on keskusteltu laaja-alaisesti.

Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin avokysymyksessä, miten nuva voi edistää syrjimättömyyttä ja kaikkien nuorten yhteiskunnallista osallisuutta. Vastauksissa nousi esille sekä sisäisen että ulkoisen toiminnan merkitys. Vastaajat näkivät, että nuorisovaltuuston oma toiminta, tapahtumat ja kokoukset tulee pitää avoiminan ja saavutettavina kaikille nuorille. Lisäksi nähtiin tärkeänä, että nuorisovaltuusto järjestää tapahtumia, kampanjoita ja keskusteluja, joiden tavoitteena on ehkäistä syrjintää. Myös viestinnällä ja kannanotoilla nähtiin oma osuutensa.

“Nuorisovaltuusto voisi edistää syrjimättömyyttä ja kaikkien nuorten yhteiskunnallista osallisuutta tuomalla toimintansa mahdollisimman lähelle nuoria, ja toimimalla vahvana siltana kunnan päättäjien ja nuorten välillä.”

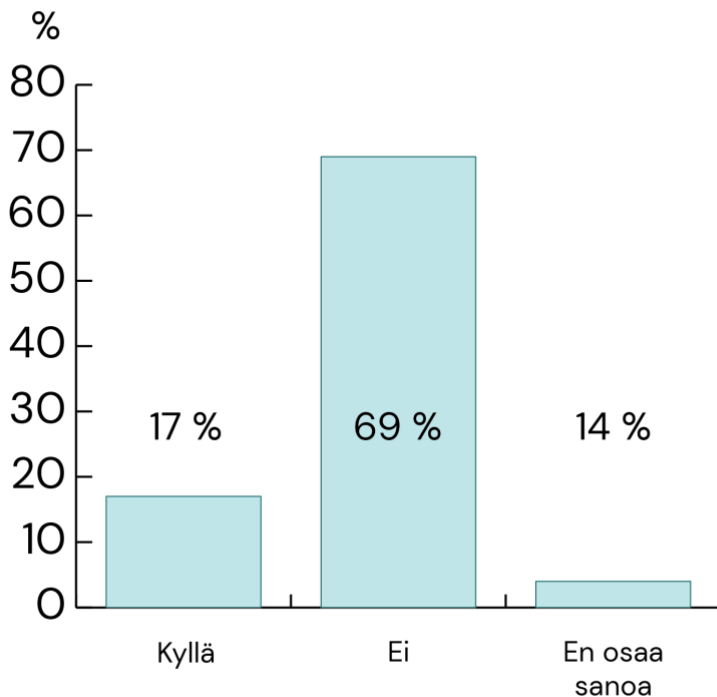
Yhdenvertaisuustoimenpiteet

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on yleistynyt käytäntö nuorisovaltuustojen järjestöissä.

Yhdenvertaisuussuunnittelun tarkoituksena on edistää tasavertaista ja syrjimätöntä organisaatiokulttuuria. Nuorisovaltuustoilta kysyttiin, onko heillä käytössä tasa-arvo ja/tai yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelma on käytössä 17 prosentilla vastaajista, 14 prosenttia ei osannut sanoa ja enemmistöllä eli 69 prosentilla suunnitelmaa ei ole käytössä.

Avokysymyksessä kysyttiin, miten suunnitelmaa seurataan. Vastauksista selvisi, että joissain tapauksissa nuorisovaltuusto käyttää omassa toiminnassaan kunnan yleistä yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Suunnitelmien seurannasta ei enemmistöllä ollut tietoa.

Onko teillä tasa-arvo- ja/tai yhdenvertaisuussuunnitelmaa?

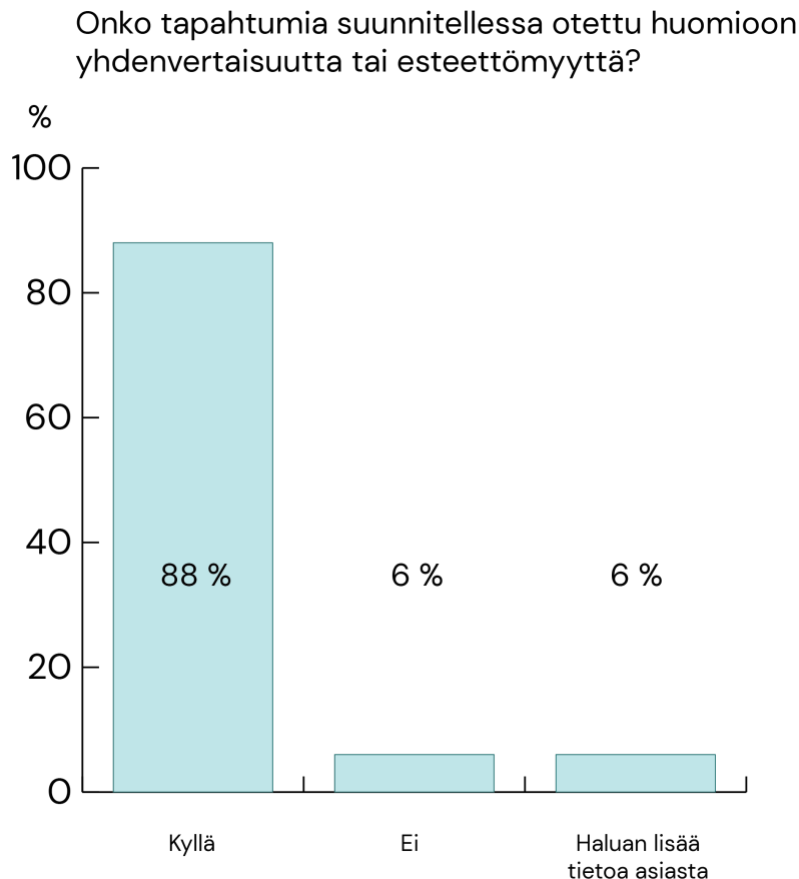

Tasa-arvolaisissa on määritelty, että julkisessa hallinnossa ja julkista valtaa käyttävissä toimielimissä tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Laki ei velvoita soveltamaan kiintiöitä nuorisovaltuustoissa, mutta muutamassa kunnassa näin tehdään. Kyselyn vastaajista 90 prosenttia kertoi, että nuorisovaltuustossa tai nuorisovaltuuston lautakuntapaikoissa ei sovelleta sukupuolikiintiöitä. Vastaajista seitsemän prosenttia ei osannut sanoa, ja vain kolmella prosentilla kiintiöitä käytetään: kahdella prosentilla lautakuntapaikoissa ja yhdellä prosentilla itse

nuorisovaltuustossa. Sukupuoliikiintiöitä käytetään siis vain yksittäisissä kunnissa, eikä niiden vaikutuksista toiminnan tasa-arvoisuuteen pysty näin pienellä otannalla arvioimaan.

Suuri osa nuorisovaltuustoista järjestää toiminnassaan kokousten lisäksi myös tapahtumia. Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin, onko tapahtumia suunnitellessa otettu huomioon yhdenvertaisuutta tai esteettömyyttä. Vastaajista 88 prosenttia vastasi kyllä, kuusi prosenttia ei ja kuusi prosenttia haluaisi lisätietoa asiasta. Esteettömyys on siis otettu laajasti huomioon nuorisovaltuustojen tapahtumatoiminnassa.

“Jos ollaan osallistumassa tapahtumaan niin selvitetään, pääseekö sinne pyörätuolilla: yksi jäsenistä käyttää (pyörätuolia).”

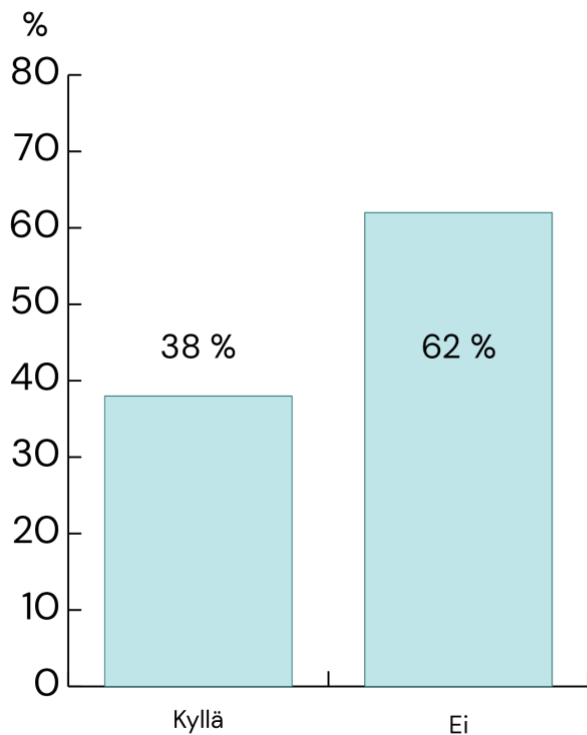

Nuorisovaltuustojen ohjaajilta kysyttiin, minkälaisia toimenpiteitä he ovat käyttäneet erilaisista taustoista tulevien nuorten tavoittamiseksi. Vastauksissa korostui selkeästi toiminnan markkinointi monimuotoisissa kanavissa (80 prosenttia) sekä henkilökohtainen rohkaisu (67

prosenttia). Vähemmälle käytölle ovat jääneet tiedottaminen toiminnan esteettömyydestä (18 prosenttia) ja koulukohtaiset kiintiöt (seitsemän prosenttia).

Nuorisovaltuustojen ohjaajilta kysyttiin myös, ovatko he tehneet mukautuksia nuorisovaltuustotoimintaan syrjimättömyyden edistämiseksi ja kaikkien nuorten osallistumisen mahdollistamiseksi. Vastaajista 62 prosenttia vastasi ei ja 38 prosenttia kyllä. Avokysymyksellä kysyttiin, minkälaisia mukautuksia ohjaajat ovat mahdollisesti tehneet. Vastauksissa nousi esiin esteettömät kokouspaikat, mahdollisuus osallistua kokouksiin myös etänä sekä toiminnan pitäminen rentona ja matalakynnyksisenä.

Oletko tehnyt mukautuksia nuorisovaltuustotoimintaan syrjimättömyyden edistämiseksi ja kaikkien nuorten osallistumisen mahdollistamiseksi?

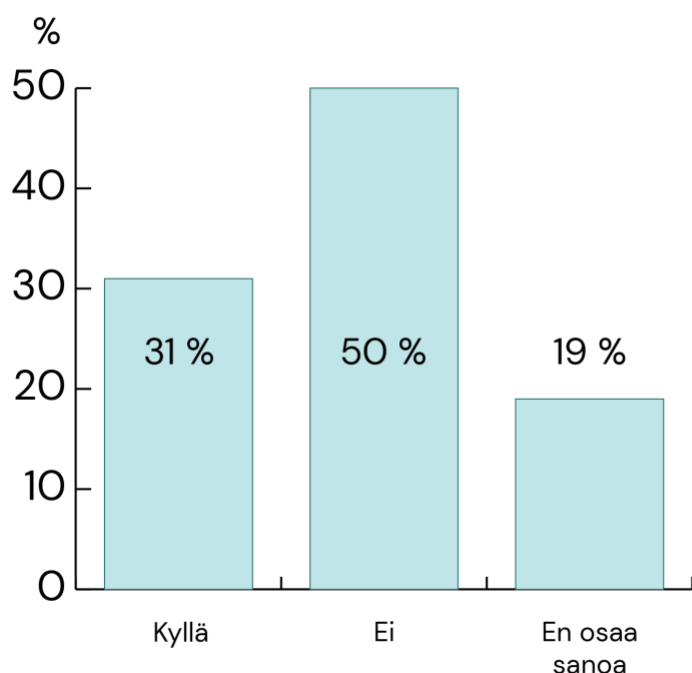
“Nuorisovaltuustossa on yhdessä keskusteltu siitä, että jokainen on arvokas ja saa tulla omana itsenään kokoukseen.”

Erilaiset nuoret nuorisovaltuustotoiminnassa

Kyselyyn vastanneita nuorisovaltuustojen ohjaajia pyydettiin arvioimaan, millaisiin eri ryhmiin kuuluvia nuoria nuorisovaltuustossa on mukana. Vastauksissa nousi esiin etenkin seksuaalivähemmistöt (38 prosenttia), mielenterveyden ongelmia kokevat nuoret (28 prosenttia), sukupuolivähemmistöt (26 prosenttia) ja neurovähemmistöt (18 prosenttia). Vammaisia nuoria arvioitiin olevan 13 prosentissa, ja pitkäaikaissairaita seitsemässä prosentissa nuorisovaltuustoista. Suuri osa vastaajista (40 prosenttia) koki, että ei osaa vastata kysymykseen.

Ohjaajilta kysyttiin myös, vaikuttaako heidän mielestään nuorten sosioekonominen asema nuorisovaltuustotoimintaan hakeutumiseen. Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että ei vaikuta, vastaajista 31 prosentin mukaan vaikuttaa ja 19 prosenttia ei osannut sanoa.

Vaikuttaako mielestäsi nuorten sosioekonominen asema nuorisovaltuustotoimintaan hakeutumiseen?

Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin avokysymyksellä, miten nuorisovaltuuston toiminta voisi hyötyä siitä, että toimintaan osallistuisi vammaisia nuoria. Vastauksissa korostui selkeästi ajatus siitä, että vammaiset nuoret toisivat toimintaan omaa näkökulmaansa. Vammaisten nuorten näkökulma ja kokemukset helpottaisivat itse nuorisovaltuuston toiminnan kehittämistä

vammaisille nuorille saavutettavaksi, sekä myös nuorisovaltuuston tekemän vaikuttamistyön tekemistä ja vammaisten asioiden edistämistä kunnassa.

“Yhdenvertaisuuden huomioiminen nuvan toiminnassa olisi varmasti helpompaa, jos nuvaan kuuluisi tai nuvan toimintaan osallistuisi useampi vammaisen nuori. Esimerkiksi jo esteettömyyden huomioiminen on asia, jota voisi tehdä paljon enemmänkin.”

Lopuksi

Nuorisovaltuustoselvityksen tarkoituksena on kartoittaa Suomen nuorisovaltuustojen toimintaedellytyksiä, resursseja ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Selvityksellä luodaan vuosittainen läpileikkaus nuorisovaltuustojen toiminnasta, ja tuloksia hyödynnetään Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton toiminnassa ja palveluissa sekä nuorisovaltuustojen edunvalvonnassa. Vuonna 2022 oli tarkoituksena myös selvittää nuorisovaltuustojen yhdenvertaisuustilannetta sekä erilaisten nuorten osallistumisen mahdollisuuksia ja esteitä.

Selvityksen tuloksista tuli ilmi, että nuorisovaltuustoissa sekä nuvaohjaajat että itse nuorisovaltuutetut ovat hyvin tietoisia yhdenvertaisuuskysymyksistä ja yhdenvertaisuuteen liittyvät aiheet myös herättävät keskustelua. Yhdenvertaisuuden edistäminen on kuitenkin vielä puutteellista, ja kaipaisi konkreettisempien keinojen käyttöönottoa. Esimerkiksi yhdenvertaisuussuunnittelu voisi auttaa konkreettisten keinojen käyttöönotossa ja tavoitteiden asettamisessa. Tässä asiassa myös kunnilla on tärkeä rooli näyttää suuntaa ja jalkauttaa hyväksi todettuja keinoja kaikkiin kunnallisiin toimielimiin.

Vammaisten nuorten osallistuminen nuorisovaltuustotoimintaan nähtiin erittäin positiivisessa valossa. Vammaisilla nuorilla nähdään olevan mahdollisuus muuttaa nuorisovaltuusto sisäistä toimintaa, kuten tapahtumia ja viestintää saavutettavimmiksi. Vammaisten nuorten osallistuminen nähtiin hyödyllisenä myös vaikuttamistoiminnan kannalta. Erilaisten nuorten näkökulmat tekevät vaikuttamisesta monipuolisempaa ja antaa nuorisovaltuustolle valmiuksia vaikuttaa myös vammaisten nuorten asioihin.

Kokonaisuudessaan nuorisovaltuustojen yleistilanne on hyvä. Lakisäätöistäminen on antanut nuorisovaltuustoille jalansijan kunnissa, ja nyt kuntien esimerkkiä seurataan uusilla hyvinvointialueilla, joihin perustetaan myös nuorisovaltuustot. Myös nuorisovaltuutetut ja nuvaohjaajat näkevät toiminnan olevan hyvällä tolalla, ja etenkin koronan jälkeen toimintaa on saatu onnistuneesti aktivoitua. Kehitettävääkin tietysti on, mutta monet ongelmat eivät ole kiinni itse nuorisovaltuustosta, vaan ennemminkin sen toimintaympäristöstä ja resursseista.

Keskeinen ongelma nuorisovaltuustojen vaikuttamisessa ja vaikuttavuudessa on edelleen se, että alueelliset erot ovat suuria. Nuorisovaltuustojen resurssit ja vaikuttamismahdollisuudet vaihtelevat suuresti ja usein ne ovat määräytyneet täysin mielivaltaisesti. Nuorisovaltuustojen vaikuttamismahdollisuudet, kuten puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuustossa ja -hallituksessa, tulisi kirjata selkeästi lakiin, jotta voitaisiin taata kaikille nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua, kotikunnasta riippumatta.